

«Δεν είναι απλά μια Αγκαλιά»: Ο Αποχωρισμός της Μητέρας από το Νοσηλευόμενο Νεογνό έχει Αποδεδειγμένα Επιπτώσεις

Κωνσταντίνος Πέτσιος

**"It's not just a Hug":
There is Evidence that Mother-
Neonate Separation
in Clinical Paediatric Settings
has a Major Impact**

*Νοσηλεύτης ΠΕ, ΜΗΜη, ΜΗSc, PhD,
Υπεύθυνος Κλινικής Έρευνας, Ωνάσειο
Καρδιοχειρουργικό Κέντρο, Γενικός
Γραμματέας ΔΣ ΕΣΝΕ*

Σήμερα, η σύγχρονη παιδιατρική νοσηλευτική επικεντρώνεται στις αρχές της αναπτυξιακής και της οικογενειοκεντρικής φροντίδας. Παρά τις σημαντικές διαφοροποιήσεις στον τρόπο παροχής φροντίδας, οι βασικές αυτές αρχές θα πρέπει να τηρούνται όταν παρέχεται φροντίδα σε παιδιατρικούς ασθενείς. Τα τελευταία χρόνια, νέες γνώσεις από τα πεδία της αναπτυξιακής ψυχολογίας και της βρεφικής ψυχικής υγείας επιβεβαίωσαν τη σημαντική ρυθμιστική λειτουργία της μητρικής παρουσίας. Η οικογενειακή φροντίδα τονίζεται όλο και περισσότερο ως σημαντικό και απαραίτητο στοιχείο της εντατικής φροντίδας νεογνών. Θεωρείται ως μία φιλοσοφία με ένα σύνολο κατευθυντήριων αρχών, καθώς και μία ομάδα προγραμμάτων, υπηρεσιών και πρακτικών που πολλά νοσοκομεία έχουν υιοθετήσει. Διάφοροι παράγοντες οδηγούν στην επιτακτική ανάγκη για οικογενειακή φροντίδα και υποστήριξη των οικογενειών των οποίων τα βρέφη νοσηλεύονται σε Μονάδες Εντατικής Θεραπείας (ΜΕΘ) ανάμεσα στις οποίες κυρίαρχο ρόλο έχει η αύξηση του αριθμού των νεογνών και βρεφών που νοσηλεύονται σε ΜΕΘ, η αύξηση της ποικιλομορφίας του πληθυσμού και ταυτόχρονα των αναγκών τους, η αναγνώριση του γονεϊκού και οικογενειακού στρες και της έλλειψης εμπιστοσύνης, καθώς και τα κενά στην υποστήριξη των οικογενειών, όπως εντοπίζονται από τους γονείς και το προσωπικό της ΜΕΘ.¹

Κατά την εντατική φροντίδα νεογνών, ειδικά αυτών που έχουν σύνθετα προβλήματα υγείας, είναι αναγκαίος ο αποχωρισμός της δυάδας μητέρας-νεογνού πολύ πρώιμα, λόγω των αναγκών υγείας είτε του παιδιού είτε της μητέρας με αποτέλεσμα η σχέση αυτή να διαταράσσεται.² Έναυσμα γι' αυτό το άρθρο σύνταξης ήταν μια φράση που είχε «στοιχειώσει» τα φοιτητικά μου χρόνια, «πώς κάνετε έτσι, μια αγκαλιά είναι, σε λίγο καιρό θα είναι μαζί». Η αναφορά αφορούσε σε ένα νεογέννητο το οποίο νοσηλευόταν σε καρδιοχειρουργική ΜΕΘ. Στη μετέπειτα επαγγελματική μου σταδιοδρομία σε καρδιοχειρουργική ΜΕΘ διαπίστωσα και εμπειρικά ότι η επαφή μητέρας-παιδιού είναι πολύ περισσότερα από μια αγκαλιά, καθώς και πόσο σημαντική είναι η επαφή του νεογνού με τη μητέρα από τα πρώτα λεπτά της ζωής.

Υπεύθυνος αλληλογραφίας:

Κωνσταντίνος Πέτσιος
Ωνάσειο ΚΚ, Λεωφ. Ανδρέα Συγγρού 356,
176 74 Καλλιθέα
Τηλ: (+30) 210-94 93 321
e-mail: petsiosk@gmail.com, kpetsios@uop.gr

Στη βιβλιογραφία ήδη από τη δεκαετία του '70 γίνονται αναφορές σε μελέτες με πρόωρα και τελειόμνηνα νεογνά που υποδεικνυαν ότι ο τύπος και το μέγεθος της κοινωνικής αλληλεπίδρασης μεταξύ μιας μητέρας και του βρέφους της, αμέσως μετά τον τοκετό, μπορεί να επηρεάσει τη μετέπειτα συμπεριφορά και στάση τόσο της μητέρας προς το βρέφος, όσο και του βρέφους προς τη μητέρα.³ Ο χωρισμός μιας μητέρας από το βρέφος της, ακόμη και για σύντομο χρονικό διάστημα στην αμέσως μετά τον τοκετό περίοδο, μπορεί να οδηγήσει σε μειωμένα αισθήματα μητρικής ικανότητας και μειωμένη συμπεριφορά προσκόλλησης, που μερικές φορές συνεχίζεται για παρατεταμένο χρονικό διάστημα μετά την επανένωσή τους. Τα ερευνητικά στοιχεία δείχνουν ότι η παρουσία της μητέρας σχετίζεται με την αυτόνομη ρύθμιση των νοσηλευόμενων βρεφών και πιθανώς των μεγαλύτερων βρεφών και παιδιών, ενώ υπάρχει αριθμός μελετών που συσχετίζουν τον αποχωρισμό με μακροπρόθεσμες επιπτώσεις, αναπτυξιακές και παθοφυσιολογικές.⁴

Για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε τις επιπτώσεις του αποχωρισμού της δυάδας νεογνού-μητέρας θα πρέπει να κατανοήσουμε τις διαφορετικές μορφές του, διότι ο αποχωρισμός διακρίνεται σε:

- Αποχωρισμό νεογνού-μητέρας χωρίς κλινική αιτιολογία
- Αποχωρισμό λόγω νοσηλείας του νεογνού ή της μητέρας
- Αποχωρισμό λόγω πρακτικών φροντίδας.

Η παραπάνω διάκριση από μόνη της εκφράζει το πλήθος των διαφορετικών πλαισίων αποχωρισμού που κάνει τη σύγκριση των δεδομένων μεταξύ των διαφορετικών μελετών πολύ δύσκολη. Σε αυτό το συμπέρασμα καταλήγει και πρόσφατη ανασκοπική μελέτη η οποία τονίζει τη σημασία του καθορισμού του πλαισίου σε σχέση με τις δυναμικές επιπτώσεις.² Αυτό είναι μια πολύ χρήσιμη παράμετρος για τους νέους ερευνητές που θα θελήσουν να ασχοληθούν με την περαιτέρω μελέτη του θέματος.

Σε κάποιες περιπτώσεις, στη βιβλιογραφία, η εστίαση αφορά ακόμη και σε μικρά διαστήματα αποχωρισμού ή στη μη εφαρμογή της διαδερμικής επαφής μητέρας-παιδιού (kangaroo care). Σε μια πρόσφατη συστηματική ανασκόπηση οι Moore et al, το 2016 μελέτησαν τις επιπτώσεις της άμεσης ή πρώιμης επαφής δέρμα με δέρμα σε υγιή νεογέννητα βρέφη και τις μητέρες τους σε σύγκριση με την τυπική επαφή, δηλαδή βρέφη που κρατιούνται ντυμένα στην αγκαλιά της μητέρας τους, τοποθετημένα σε ανοιχτές κούνιες ή θερμοκοιτίδες. Τα βρέφη σε επαφή δέρμα με δέρμα είχαν καλύτερη σταθεροποίηση σε τρεις

φυσιολογικές παραμέτρους: αιμοδυναμική κατάσταση, θερμοκρασία σώματος και επίπεδα γλυκόζης στο αίμα, σε σχέση με τα βρέφη με τυπική φροντίδα.⁵ Σε άλλες μελέτες αναφέρεται ότι η συνεχής σε σχέση με τη διαλείπουσα επαφή επιτυγχάνει μείωση στις βαθμολογίες πόνου και στον καρδιακό ρυθμό, κλινική σταθεροποίηση και καλύτερη ποιότητα ύπνου, μικρότερες απαιτήσεις σε ενδοφλέβια υγρά και φαρμακευτική αγωγή.^{2,3} Σημαντικός αριθμός μελετών αναφέρεται στην επίπτωση του αποχωρισμού στην ποιότητα και διάρκεια του μητρικού θηλασμού και την ανοσολογική ενίσχυση του βρέφους. Σε πρόσφατο άρθρο ανασκόπησης οι συγγραφείς συνιστούν ότι ο αποχωρισμός από τη μητέρα πρέπει να αποφεύγεται καθώς η επαφή δέρμα με δέρμα είναι απαραίτητη για τη μικροβιακή μεταφορά.⁶

Είναι θετικό ότι ένας σημαντικός αριθμός μελετών αναφέρει και θετικές φυσιολογικές επιδράσεις στη μητέρα όπως η μείωση των επιπέδων κορτιζόλης και του καρδιακού ρυθμού της μητέρας κατά την επαφή δέρμα με δέρμα, καθώς και των επιπέδων άγχους της.^{7,8} Όμως, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων οι αναφορές αφορούν στις αρνητικές επιπτώσεις. Χαρακτηριστικά, σε ποιοτικές μελέτες, οι μητέρες αναφέρονται στον εαυτό τους ως μητέρες που «κατεδαφίζονται τη στιγμή του χωρισμού», βιώνουν ένα σημαντικό αίσθημα απώλειας και αυξημένο συναισθηματικό άγχος και θλίψη. Παράλληλα οι μητέρες που τα παιδιά τους νοσηλεύονται για παρατεταμένα διαστήματα στη ΜΕΘ αναφέρουν υψηλά επίπεδα άγχους, διαταραχή των ενδοοικογενειακών σχέσεων, αυξημένες ανάγκες, και νιώθουν απροετοίμαστες για την εμπειρία της ΜΕΘ και έντονη ανησυχία για την έκβαση της υγείας του βρέφους τους. Οι μητέρες και οι πατέρες που αποχωρίστηκαν από τα παιδιά που νοσηλεύονται στο νοσοκομείο ανέφεραν αισθήματα ανικανότητας επειδή δεν μπορούσαν να φροντίσουν τα παιδιά τους και ένιωσαν απογοητευμένοι από την έλλειψη ελέγχου τους. Επιπλέον, ο αποχωρισμός μιας μητέρας από το νεογέννητο μωρό της λόγω εισαγωγής στη ΜΕΘ επηρεάζει τη νευροβιολογία και τον ορμονικό καταρράκτη στον εγκέφαλο της μητέρας και του βρέφους κατά την πρώιμη περίοδο μετά τον τοκετό και τη γαλουχία, τα οποία συνολικά επηρεάζουν την αρχική περίοδο δεσμού και τη δημιουργία του δυαδικού δεσμού μητέρας-βρέφους.^{2,6,8}

Οι μητέρες εκφράζουν άγχος για τον αποχωρισμό και παράλληλα την αδυναμία τους να βοηθήσουν ή να προστατέψουν το βρέφος τους από επώδυνες διαδικασίες.⁹ Τα πρόωρα υφίστανται πρόωρο αποχωρισμό από τους γονείς και εκτίθενται σε συχνές επώδυνες κλι-

νικές διαδικασίες, με επακόλουθες βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στη νευροανάπτυξή τους. Σε μελέτη των Filippa et al, 2021 βρέθηκε ότι η φωνή της μητέρας επηρεάζει τους δείκτες πόνου των πρόωρων βρεφών, καθώς επηρεάζει την έκκριση της ενδογενούς ωκυτοκίνης και αυτό φαίνεται να λειτουργεί ως προστατευτικός μηχανισμός κατά τις πρώιμες επώδυνες παρεμβάσεις και μειώνει την αντίδραση των νεογνών στα επώδυνα ερεθίσματα.¹⁰ Σε άλλη μελέτη με εφαρμογή kangaroo care κατά τη διενέργεια επώδυνων παρεμβάσεων βρέθηκε ότι η επαφή μειώνει σημαντικά τον πόνο του νεογέννητου και τη διάρκεια του κλάματος κατά τη διάρκεια των επώδυνων διαδικασιών, τυγχάνει καλής αποδοχής από τις μητέρες, παρέχει πολυάριθμα οφέλη στη δυάδα μητέρας-βρέφους και δεν έχει αρνητικές επιπτώσεις.¹¹ Επιπρόσθετα, μια σειρά πρόσφατων μελετών αναφέρονται στις αρνητικές επιπτώσεις άμεσα και μακροπρόθεσμα, που αποδίδονται στον αποχωρισμό νεογνού από τη μητέρα και αφορούν στην ένταση του άγχους και του πόνου.^{2,7,9}

Η περίοδος της πανδημίας Covid-19 επηρέασε τις πολιτικές επαφής των νεογέννητων με τις μητέρες τους σε όλα τα συστήματα υγείας, ανεξάρτητα από τις πολιτικές που υιοθετούσαν πριν. Στην αρχή της πανδημίας, που τα ερευνητικά δεδομένα ήταν εξαιρετικά περιορισμένα, ο κατανοητός φόβος σχετικά με τις άγνωστες επιδράσεις του Covid-19 στα νεογνά οδήγησε αρχικά στην υιοθέτηση πολιτικών αυστηρού αποχωρισμού μεταξύ νεογνών και μητέρων με θετική ή ύποπτη λοίμωξη SARS-CoV-2. Σταδιακά, η συγκέντρωση ερευνητικών δεδομένων υποδεικνύει ότι οι πρακτικές αυτές πιθανόν να ήταν περιττές. Ο μητρικός θηλασμός με τη λήψη κατάλληλων ατομικών μέτρων προστασίας (υγιεινή των χεριών και του μαστού σε συνδυασμό με τη χρήση μάσκας) φαίνεται ότι είναι ασφαλής καθώς δεν συσχετίζεται η νεογνική λοίμωξη από SARS-CoV-2 με τον θηλασμό ή τη δερματική επαφή όταν οι παραπάνω συνθήκες είναι σε ισχύ.^{12,13}

Βιβλιογραφία

1. Gooding JS, Cooper LG, Blaine AI, Franck LS, Howse JL, Berns SD. Family support and family-centered care in the neonatal intensive care unit: origins advances impact. *Seminars in Perinatology* 2011 35:20–28, <https://doi.org/10.1053/j.semperi.2010.10.004>
2. Power NM, North N, Leonard AL, Bonaconsa C, Coetzee M. A scoping review of mother-child separation in clinical paediatric settings. *Journal of child health care: for professionals working with children in the hos-*

Οι παρεμβάσεις που ενισχύουν την επαφή μητέρας-βρέφους συνδέονται με βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα βελτιωμένα σωματικά, νευροαναπτυξιακά και συμπεριφορικά αποτελέσματα, τόσο στη νεογνική όσο και στην παιδική ηλικία, υπογραμμίζοντας περαιτέρω τη σημασία της ενίσχυσης της δυαδικής σχέσης μητέρας-παιδιού. Οι σύγχρονοι νοσηλευτές θα πρέπει να σχεδιάζουν τη φροντίδα με τέτοιο τρόπο ώστε να αυξήσουν την επαφή της μητέρας με το νεογνό και τη συμμετοχή της μητέρας στη φροντίδα, ώστε να μειώσουν στον μέγιστο δυνατό βαθμό τις επιπτώσεις του αποχωρισμού.⁹ Η σύγχρονη τεχνολογία δίνει τη δυνατότητα ακόμη και απομακρυσμένης επαφής του νεογνού με τη μητέρα μέσω εφαρμογών τηλεπικοινωνιών.¹⁴ Μια ματιά στη σύγχρονη βιβλιογραφία που περιγράφει την παροχή της παιδιατρικής νοσηλευτικής φροντίδας υποδηλώνει ότι παρά τη συνεχώς αυξανόμενη δεξαμενή δεδομένων αναφορικά με τη θετική επίδραση της διευκόλυνσης της γονικής παρουσίας, η εφαρμογή της στην πράξη παραμένει μια ασυνεπής και διστακτική πρακτική. Το προφίλ των δημοσιεύσεων που αναλύθηκαν παραπάνω υποδηλώνει ότι οι πρακτικές που οδηγούν σε αποχωρισμό μητέρας-παιδιού εξακολουθούν να υφίστανται με πολλές μορφές και σε ένα πλήρες φάσμα πλαισίων παροχής ιατρονοσηλευτικής φροντίδας. Η σχετική απουσία αρθρογραφίας που να εστιάζει στις ψυχοσυναισθηματικές επιπτώσεις του αποχωρισμού σε μεγαλύτερες ηλικίες υποδεικνύει ότι στο συγκεκριμένο πεδίο απαιτείται περαιτέρω έρευνα μέσω της χρήσης κατάλληλων ερευνητικών εργαλείων. Η επένδυση στην ενίσχυση της γονεϊκής παρουσίας κατά την περίοδο νοσηλείας των παιδιατρικών ασθενών ακόμη και στους χώρους της εντατικής φροντίδας θα πρέπει να ενισχύεται τόσο για κλινικούς και ψυχοσυναισθηματικούς λόγους αλλά κυρίως γιατί αυξάνει την ικανοποίηση των γονιών, είναι σύμφωνη με τη σύγχρονη οικογενειοκεντρική προσέγγιση παροχής φροντίδας και υποδεικνύει παροχή υψηλού επιπέδου ποιοτικής και ολιστικής φροντίδας.

pital and community 2021 25:534–548, <https://doi.org/10.1177/1367493520966415>

3. Leiderman PH, Seashore MJ. Mother-infant neonatal separation: some delayed consequences. *Ciba Foundation symposium* 1975:213–239, <https://doi.org/10.1002/9780470720158.ch13>
4. Bergman NJ. The neuroscience of birth--and the case for Zero Separation. *Curationis* 2014, 37:e1–e4, <https://doi.org/10.4102/curationis.v37i2.1440>
5. Moore ER, Bergman N, Anderson GC, Medley N. *Early skin-to-skin contact for mothers and their healthy newborn infants.*

- The Cochrane database of systematic reviews 2016, 11(11) CD003519, <https://doi.org/10.1002/14651858.CD003519.pub4>
6. Groer MW, Gregory KE, Louis-Jacques A, Thibeau S, & Walker WA. The very low birth weight infant microbiome and childhood health. Birth defects research. Part C. *Embryo to-day: reviews* 2015, 105:252–264, <https://doi.org/10.1002/bdrc.21115>.
  7. Mörelius E, Theodorsson E, Nelson N. Salivary cortisol and mood and pain profiles during skin-to-skin care for an unselected group of mothers and infants in neonatal intensive care. *Pediatrics* 2005, 116:1105–1113 <https://doi.org/10.1542/peds.2004-2440>
  8. Bystrova K, Ivanova V, Edhborg M, Matthiesen AS, Ransjö-Arvidson AB, Mukhamedrakhimov R et al. Early contact versus separation: effects on mother-infant interaction one year later. *Birth* (Berkeley Calif.) 2009, 36:97–109, <https://doi.org/10.1111/j.1523-536X.2009.00307.x>
  9. Francis K, Pugsley L. Care Through the Newborn's Eyes. *The Journal of perinatal & neonatal nursing* 2018, 32:80–90, <https://doi.org/10.1097/JPN.0000000000000308>
  10. Filippa M, Monaci MG, Spagnuolo C, Serravalle P, Daniele R, Grandjean D. Maternal speech decreases pain scores and increases oxytocin levels in preterm infants during painful procedures. *Scientific reports* 2021, 11:17301, <https://doi.org/10.1038/s41598-021-96840-4>
  11. Kashaninia Z, Sajedi F, Rahgozar M, Noghabi FA. The effect of Kangaroo Care on behavioral responses to pain of an intramuscular injection in neonates. *Journal for specialists in pediatric nursing: JSPN* 2008 13:275–280, <https://doi.org/10.1111/j.1744-6155.2008.00165.x>
  12. Ronchi A, Pietrasanta C, Zavattoni M, Saruggia M, Schena F, Sinelli MT et al. Evaluation of Rooming-in Practice for Neonates Born to Mothers With Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus 2 Infection in Italy. *JAMA pediatrics* 2021 175:260–266, <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2020.5086>
  13. Dumitriu D, Emeruwa UN, Hanft E, Liao GV, Ludwig E, Walzer L et al. Outcomes of Neonates Born to Mothers With Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus 2 Infection at a Large Medical Center in New York City. *JAMA pediatrics* 2021, 175:157–167, <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2020.4298>
  14. Kerr S, King C, Hogg R, McPherson K, Hanley J, Brierton M, Ainsworth S. Transition to parenthood in the neonatal care unit: a qualitative study and conceptual model designed to illuminate parent and professional views of the impact of webcam technology. *BMC pediatrics* 2017, 17:158, <https://doi.org/10.1186/s12887-017-0917-6>.